

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«لایحه اجازه مشارکت جمهوری اسلامی ایران در افزایش سرمایه دور پنجم بانک توسعه اسلامی»

مقدمه

بانک توسعه اسلامی در سال ۱۹۷۵ با ۲۲ عضو و ۷۵۵ میلیون دینار اسلامی سرمایه آغاز به کار کرد. این بانک سعی دارد از طریق تربیت نیروی انسانی در بخش‌های اقتصاد اسلامی، بانکداری و مالیه موجبات کاهش فقر و افزایش رشد اقتصادی و پیشرفت اجتماعی کشورهای عضو و جوامع اسلامی کشورهای غیرعضو را فراهم آورد. این بانک همچنین در نظر دارد از طریق اعطای تسهیلات به بخش‌های عمومی و خصوصی کشورهای عضو، برای تأمین مالی پروژه‌های تولیدی و سرمایه‌گذاری مستقیم و غیرمستقیم (خرید سهام) در بخش‌های تولیدی و ارائه کمک‌های فنی و کارشناسی در راه‌اندازی پروژه‌ها، به افزایش حجم تجارت کشورهای عضو کمک کند.

جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۶۶ به عضویت این بانک درآمد و تاکنون سه بار قانون افزایش سرمایه در این بانک را تصویب کرده است. اکنون دولت یازدهم طی لایحه‌ای درخواست کسب اجازه مشارکت در افزایش سرمایه دور پنجم بانک توسعه اسلامی را دارد. در این گزارش سابقه تسهیلات اخذ شده از این بانک و همچنین روند افزایش سرمایه جمهوری اسلامی ایران بررسی شده است.

مخصوص صحن علنی

مشخصات لایحه

دوره نهم - سال دوم

شماره ثبت:
۳۹۵

شماره چاپ:
۸۴۸

تاریخ چاپ:
۱۳۹۲/۹/۱۲

**معاونت پژوهش‌های
اقتصادی**

دفتر: مطالعات اقتصادی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:
۲۲۰۱۳۵۲۶-۱

تاریخ انتشار:
۱۳۹۳/۵/۱۸

الف) سابقه تسهیلات کوتاه‌مدت، بلندمدت و کمک‌های فنی

در این بخش مبتنی بر گزارش سازمان سرمایه‌گذاری به عملکرد تسهیلات کوتاه‌مدت، بلندمدت و کمک‌های فنی بانک توسعه اشاره می‌گردد:

۱. خطوط اعتباری بلندمدت مصوب برای جمهوری اسلامی ایران؛ از سال ۱۳۶۹ تاکنون مبلغ ۴۳/۲۵ میلیون دلار در این بانک مصوب شده که آخرین تصویب مربوط به بیش از ۱۱ سال قبل یعنی ۱۳۸۱/۰۳/۱۶ بوده است.
۲. کمک‌های فنی بانک توسعه؛ طبق گزارش ارائه شده، با لحاظ آخرین مبلغ اعتباری مصوب (۴۰ هزار دلار) در تاریخ ۱۳۸۹/۱۱/۰۵ مبلغ ۲/۸۳ میلیون دلار مجموع کمک‌های فنی بانک توسعه اسلامی به وزارتخانه‌های آموزش و پرورش، ارتباطات و فناوری اطلاعات و بهداشت و درمان و آموزش پزشکی جمهوری اسلامی ایران بوده است.
۳. تسهیلات مصوب کوتاه‌مدت؛ این تسهیلات در طی سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۰ و غالباً تأمین مالی مستقیم به شیوه مرابحه مرکب بوده است. مجموع این تسهیلات ۲۷۷۸ میلیون دلار و عموماً به نفع بانک‌های توسعه صادرات ایران، ملت، کشاورزی، صنعت و معدن، ملی ایران، پارسیان و کارآفرین بوده است.
۴. تعداد تسهیلات مصوب پس از آخرین افزایش سرمایه در سال ۱۳۸۸/۱/۱۹ پانزده مورد بوده که ۳ مورد آن بعد از جدی شدن فضای تحریم‌ها از تاریخ ۱۳۹۱/۴/۲۶ با مجموع ۵۰۶ میلیون دلار برای پروژه‌های انتقال نیرو و جمع‌آوری فاضلاب به تصویب رسیده است.

ب) مقایسه ایران با سایر کشورها

در این بخش مبتنی بر آخرین گزارش آماری بانک توسعه اسلامی به مقایسه جایگاه ایران بین کشورهای عضو بانک توسعه اسلامی و ۱۴ کشور منتخب سهام‌دار عمده پرداخته می‌شود:

۱. تأمین مالی پروژه‌های؛ جمهوری اسلامی ایران با داشتن ۳۲۲۹ میلیون دلار، ۷/۶۸ درصد این تسهیلات را با رتبه اول در بین کشورهای عضو IDB و ۱۴ کشور منتخب^۱ سهام‌دار عمده به‌دست آورده است.
۲. تأمین مالی تجاری؛ طبق گزارش بانک توسعه ۲۵۴۹/۸ میلیون دلار میزان استفاده جمهوری اسلامی ایران از تأمین مالی تجاری بوده و در جایگاه هفتم کشورهای عضو IDB قرار داشته و مبتنی بر گزارش سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی دارای رتبه ششم بین ۱۴ کشور منتخب است.
۳. جمع کل تأمین مالی؛ جمهوری اسلامی ایران با بیش از ۵۷۸۰ میلیون دلار و سهم بیش از ۶ درصد از استفاده کل رتبه چهارم را در استفاده از تأمین مالی داراست.
۴. رتبه سهام‌داری جمهوری اسلامی ایران؛ طبق گزارش عربستان سعودی با ۴۲۴۹/۶۰ میلیون دینار اسلامی ۲۳/۶۱ درصد، لیبی با ۱۷۰۴/۴۶ میلیون دینار اسلامی ۹/۴۷ درصد و ایران با ۱۴۹۱/۲۰ میلیون دینار اسلامی و ۸/۲۸ درصد سومین سهام‌دار بزرگ این بانک هستند. مبتنی بر این گزارش سرمایه ایران در این بانک ۲۲۳۶/۸ میلیون دلار (هر دینار اسلامی معادل ۱/۵ دلار) است.
۵. تعهدات کمک‌های رسمی توسعه‌ای که کشورمان از بانک توسعه اسلامی دریافت کرده است، از سال ۲۰۰۹ تا ۲۰۱۱ به ترتیب معادل ارقام ۱۰۱، ۱۲۸ و ۱۲۶ میلیون دلار بوده و این میزان در سال ۲۰۱۱ نسبت به سال ۲۰۰۰ به مبلغ ۱۵۳ میلیون دلار کاهش داشته است. در سال ۲۰۱۱ جمهوری اسلامی ایران بعد از ترکمنستان (با ۲۹ میلیون دلار) کمترین تعهدات کمک‌های رسمی توسعه را در کشورهای منطقه داشته، درحالی که بیشترین مقدار تعهدات به کشور افغانستان با مبلغ ۶/۵ میلیارد دلار تعلق گرفته است. در سال ۲۰۱۰ کمترین مقدار به ترتیب به کشورهای عمان و ترکمنستان تعلق داشته (۲۱ و ۵۱ میلیون دلار) است.

ج) بررسی روند افزایش سرمایه جمهوری اسلامی ایران در بانک توسعه اسلامی

سیر رشد میزان سرمایه ایران؛ با تصویب قانون در ۱۳۶۶/۱۱/۶ ایران با سرمایه ۲/۵ میلیون دینار اسلامی عضو این بانک شد. در ۱۳۷۱/۱/۳۰ برابر شدن، این مبلغ به ۳۲۳ میلیون دینار رسیده و افزایش سرمایه بعدی در قریب به ده سال بعد در ۱۳۸۱/۲/۱۸ با ۱۱۶ درصد رشد به ۷۰۰ میلیون دینار رسید. سیر نزولی رشد و البته صعودی حجم سرمایه‌گذاری ایران به دوره بعد نیز رسیده و در تاریخ ۱۳۸۸/۱/۱۹ علیرغم وجود منابع درآمدی قابل توجه این رشد به ۱۱۰ درصد کاهش یافت.

جدول ۱. زمان، میزان، حجم و رشد افزایش سرمایه ایران در بانک توسعه اسلامی

(میلیون دینار اسلامی)

زمان	میزان مصوب (بجز سال ۱۳۹۲)	حجم افزایش سرمایه	میزان رشد
۱۳۶۶/۱۱/۶	۲/۵	۰	-
۱۳۷۱/۱/۳۰	۳۲۳	۳۲۰	۱۲۸/۲ برابر
۱۳۸۱/۲/۱۸	۷۰۰	۳۷۷	۱/۱۶ برابر
۱۳۸۸/۱/۱۹	۱،۴۸۲	۷۸۲	۱/۱۱ برابر
۱۳۹۲/۸/۱۳ (لایحه)	۴،۱۷۵	۲،۶۹۳	۱/۸۱۷ برابر

لازم به ذکر است به دلیل رشد حجم انباشت سرمایه، کاهش میزان رشد سرمایه امری منطقی به نظر می‌رسد، ستون دوم و سوم جدول فوق بیانگر انباشت سرمایه و میزان افزایش سرمایه کشور در چهار دوره افزایش سرمایه (به انضمام لایحه اخیر دولت) است. همان‌طور که در ستون سوم جدول فوق مشهود است، تفاوت میزان افزایش سرمایه در لایحه اخیر دولت بسیار زیاد و چشمگیر است.

۱. کشورهای منتخب: بنگلادش، پاکستان، ترکیه، مصر، عربستان سعودی، اندونزی، الجزایر، امارات متحده عربی، کویت، مالزی، قطر، لیبی و نیجریه.

د) گزارش رئیس کل سازمان سرمایه‌گذاری کشور

مبتنی بر گزارش رئیس کل سازمان سرمایه‌گذاری کشور (نامه شماره ۲۱-۱-۱۸۶۴۴ مورخ ۱۳۹۲/۱۱/۲۱) در دوره پنجم افزایش سرمایه براساس مصوبات هیئت عامل که کشورمان نیز در تصویب آن مشارکت داشته، سرمایه اسمی بانک از ۳۰ میلیارد دینار به ۱۰۰ میلیارد دینار و سرمایه پذیرهنویسی شده از مبلغ ۱۸ میلیارد دینار فعلی به ۵۰ میلیارد دینار افزایش یافته است. لذا بدیهی است که دلیل رشد اشاره شده، افزایش حدود ۱۸۰ درصدی در سهام پذیرهنویسی شده (از ۱۸ میلیارد دینار به ۵۰ میلیارد دینار) است که کلیه کشورها نیز مشابه ایران، ملزم به حفظ درصد قبلی سهام خود هستند. از مبلغ ۳۲ میلیارد دینار افزایش سرمایه پذیرهنویسی شده، هر کشور عضو مجاز به پذیرهنویسی دقیقاً برابر با نسبت سهام قبل از افزایش سرمایه است. به عبارت دیگر بانک با تقسیم ۳۲ میلیارد دینار افزایش مصوب به درصد سهام کشورها، میزان افزایش مجاز دور پنجم هر کشور را تعیین و اعلام می‌نماید. لذا افزایش مجاز سرمایه ایران به منظور حفظ رتبه سهام‌داری قبلی، ۸/۳۸۵ درصد از مبلغ ۳۲ میلیارد دینار افزایش سرمایه است که معادل ۲۶۸/۳۴۳ سهم برابر با ۲/۶۸۳ میلیون دینار اسلامی است و با افزوده شدن آن به سهام قبلی ایران (۱۴۹۱/۲ میلیون دینار)، جمع مبلغ سهام ایران به ۴/۱۷۴ میلیون دینار اسلامی خواهد رسید.

به همین ترتیب نیز سهام کشور لیبی از ۱/۷۰۰ میلیون دینار به ۴/۷۷۰ میلیون دینار، سهام نیجریه از ۱/۳۸۴ میلیون دینار به ۳/۸۷۴ میلیون دینار، سهام قطر از ۱/۲۹۷ میلیون دینار به ۳/۶۳۲ میلیون و سهام عربستان از ۴/۲۱۹ میلیون دینار به ۱۱/۸۹۶ میلیون دینار بالغ خواهد شد و در نتیجه رتبه ایران از نظر مالکیت درصد سهام تغییر نخواهد کرد.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

حفظ جایگاه ایران در بانک توسعه اسلامی از مهمترین دلایل شرکت ایران در پنجمین افزایش سرمایه این بانک است. از ابتدای عضویت تاکنون، ایران با قرار داشتن در جایگاه سومین سهام‌دار نقش فعالی را در این بانک ایفا کرده است.

لایحه پیشنهادی دولت برای افزایش سرمایه دوره پنجم این بانک، متضمن ۱۸۰ درصد رشد که معادل ۲۶۹۳ میلیون دینار اسلامی می‌باشد، ۳/۴۴ برابر حجم افزایش سرمایه در سال ۱۳۸۸ است. از این رو علیرغم شرایط خاص ارزی اقتصاد کشور در زمان حاضر، گزارش سازمان سرمایه‌گذاری کشور حاکی از آن است که سهام بانک‌های توسعه‌ای چندجانبه (MDB) باید به منظور حفظ معادله سرمایه متناسب با رشد پیش‌بینی شده در اندازه عملیات بانک، حفظ رتبه AAA و تسهیل ایجاد منابع مورد نیاز از بازارهای سرمایه بین‌المللی، تأمین پوشش لازم و کسب معیارها و ضوابط مؤسسات رتبه‌بندی اعتباری بین‌المللی افزایش یابد؛ لذا اجازه افزایش مشارکت ایران غیرقابل اجتناب خواهد بود.

